

Regionaalhaigla

Anesteesiakeskus

“PUNANE TRAUMA” ja “KULDNE TUND” –
reaalsus ja müüt Põhja-Eestis

SEVERIN PUSS
anestesioloog

“PUNANE TRAUMA”

TRAUMAPATSIENT, KES ON POTENTSAIAALSELT
VÕI REAALSELT ELUOHTLIKUS SEISUNDIS
NING VAJAB **VÕIMALIKULT KIIRET** ABI

“PUNANE TRAUMA”

ÜLDISTATULT

- ELUTÄHTSATE FUNKTSIOONIDE HÄIRE või TÕSINE RISK NENDE KUJUNEMISEKS
- SUURE ENERGIAGA TRAUMA
- OHTLIK VIGASTUS/KOMBINATSIOON

“PUNANE TRAUMA” ja “KULDNE TUND”

TAUST

- Termin *R.Adams Cowley*'lt 1960-ndatest
- Kirjeldas paremat elulemust esimese 60 min jooksul haiglasse jõudnud traumapatsientidel
- Ravi hilinemisega seotud suuremat suremust märkasid Prantsuse meedikud juba I Maailmasõja ajal

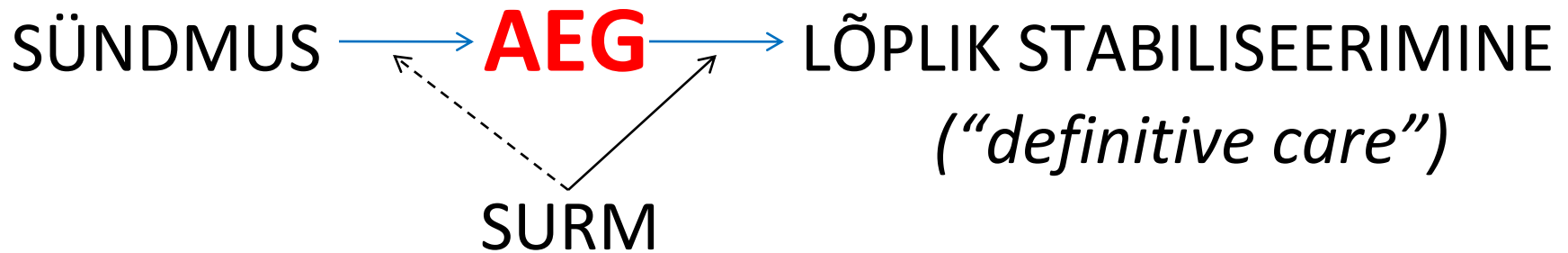
“PUNANE TRAUMA” ja “KULDNE TUND”

- **Dr. R.Adams Cowley:**
(27.07.2017 – 27.10.1991)

"There is a golden hour between life and death. If you are critically injured you have less than 60 minutes to survive. You might not die right then; it may be three days or two weeks later -- but something has happened in your body that is irreparable."

“KULDNE TUND”

- ASTRONOOMILINE TUND?
- SUHTELINE MÕISTE?
- Kirjeldab traumapatsiendi kiire käsitlemise tungivat vajadust, et vältida haige hukkumist!

“KULDSE TUNNI” MÜÜT

60 MINUTIT – PIISAV?

- 49 a mees: jäi veoauto alla, kohe koomas (GKS 3p), šokis; 25 minutiga haiglas, esmane stabiliseerimine ja uuringud -hulgivigastused, operatsioonituppa 75 min pärast traumat ... patsient sureb
- 23 a mees: autoga teelt väljasõit, paiskus sõidukist välja; kohe koomas (GKS 3p), šokis, hulgivigastused; maakonnahaiglast PERH-i 250 min traumast, IRO-sse 390 min traumast, opereeritud ... paraneb

PÕHJA-EESTI KOGEMUS

- 2007. – 2009.a vormistatud SA PERH Mustamäe Korpuse erakorralise meditsiini osakonna intensiivravisaalis 170 raske liittraumaga patsiendi protokoll
- 170 “punase trauma” patsienti
- Protokoll täidetakse “punase trauma” alarmiga saabunud patsientide kohta – suhteliselt heterogeenne grupp

RASKE LIITTRAUMAGA PATSIENDI PROTOKOLL

Mees Naine Vanus..... a.

AEG	trauma toimamise aeg: / / 200... kell:	Patsiendi nimi ja isikukood
	saabumine EMO-sse: / / 200... kell:	
	haiglaelne etapp kokku: min	
	operatsioonitappu: kell: EMO etapp kokku: min	
osakonda: kell: traumast operatsioonini kokku: min		

TRAUMA ISELOOM	Lühike sündmuse kirjeldus:
Trauma liik: liiklus [] olmus [] töö [] võlgvald [] süttid []	

KIRABI ETAPP	Teadvuse tase: GKS kokku: p.	Revised Trauma Score: p			RTN	%			
	orienteeritud: isikus [] kohas [] ajas []	ISS	GCS	RRs	184	99			
	teadvusekadu: ei [] jah [] keemia?	10-29	4	13-15	4	> 89	4	7	97
	Abi maht haiglaselisel etapil:	> 29	3	9-12	3	76-89	3	6	92
intubatsioon	elustamine	1-9	2	6-8	2	50-75	2	5	89
immobiliseerimine	kaelalahas	1-5	1	4-5	1	1-49	1	4	88
diagnost	analgeesia	0	0	3	0	0	0	3	36
infusiooni maht: ml	anesteesia	RTS = 1000 ISS + 1000 GCS + 1000 RR			2	17			
Kahtlusalised: tsentr. perf. G.... G.... G.... G....	Väljavõetud RTS väärtus:	4-5	3-7						

ESMANE ÜLEVAATUS	Teadvuse tase:	Hingamisrõhk:	Vereringe:				
	uuevõimevõime:	pehmed	a. carotis pulsis	olemas	pausid		
	kõhu	obstruktsioon	võeldkha	a. radialis pulsis	olemas	pausid	
	ajad	verejooks	suut	Arteriaalne RR	normaal	%	
	õmra isikud	GKS	vajalik aspiratsioon	Pulsid sagedus	a/min	reguleerimine	
	Silmade avamine	4	õrnalt 5-toru	Rütm EKG-montaaž:	Nahk:	hüper	Kapil. süstimine:
	spontaanne	4	võimalik kühme intubatsioon	norm	norm	higine	normaalne
	hääle	3	intubeeritud kliinisi etapil	külvatu	kuiv	juhe	seguained
	viikude	2	Hingamine:	telemontaaž	kuiv	kuiv	protsid
	osakud	1	spontaanne	riistvara	kuiv	kuiv	
Südamine koormus	3	tüüritus	Aktiivsed verejooksud (lokaliseeritud):	arteriaalne:			
orienteeritud	3	teadvuse	arteriaalne:	venoosne:			
segune	4	hingamisrõhk	arteriaalne:	muu verejooks (k.a. alveolaarne):			
ehaadek. sõnad	3	õrn	arteriaalne:				
arusaamatu	2	MV (AMBU / respirator)	arteriaalne:				
osakud	1	SpO ₂	arteriaalne:				
Motoorika	6	SpO ₂ ei ole määratud	arteriaalne:				
üldine käitumine	6	D	arteriaalne:				
lokaliseerib valu	5	Kõrgeid märkeid	arteriaalne:				
irritatsioon	4	normaalsed	arteriaalne:				
peetamine	3	õrn	arteriaalne:				
sihtamine	2	õrn	arteriaalne:				
pausid	1	õrn	arteriaalne:				
Kokku:		Hingamine pausid	arteriaalne:				

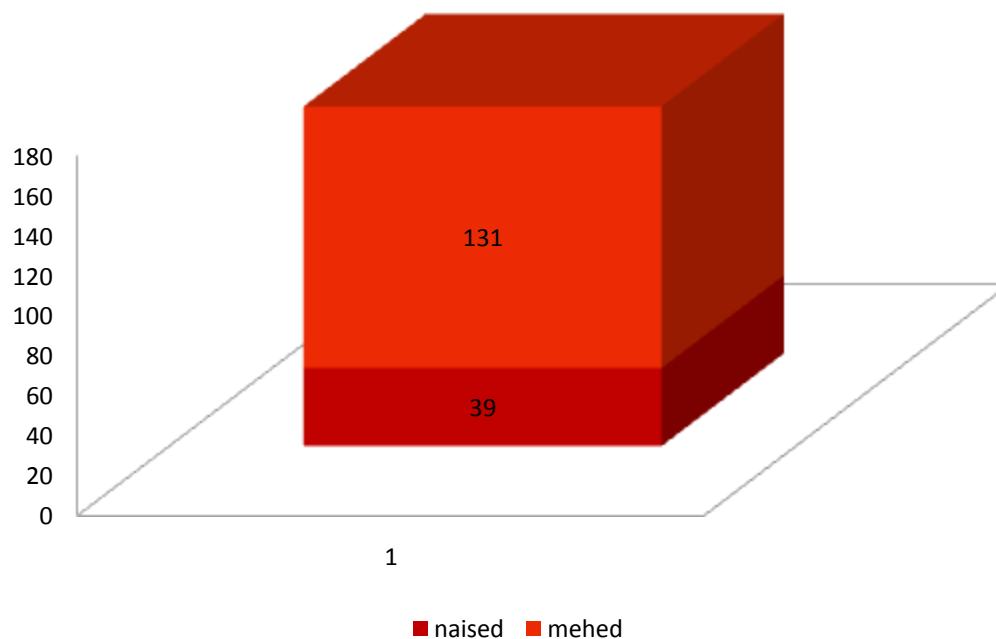
Olms esmane	politrauma-CT	UZI FAST meetodi	R6 Th + vaagen	maad R6-uringid
toimivate kohta:	kohe oper. ripp	IR osakonda	ilgiline EMO-s (km)	(.....)

Muu oluline teave/informatsioon (põlvet, vigastused, väärtused):	Traumameeskonna juht
	(isiklik info ja allkiri)

SA PERH-is kasutusel olev "punase trauma" protokoll

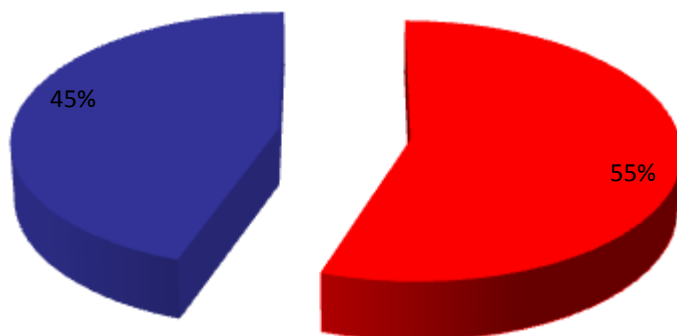
PÕHJA-EESTI KOGEMUS

- 170 “punase trauma” patsienti

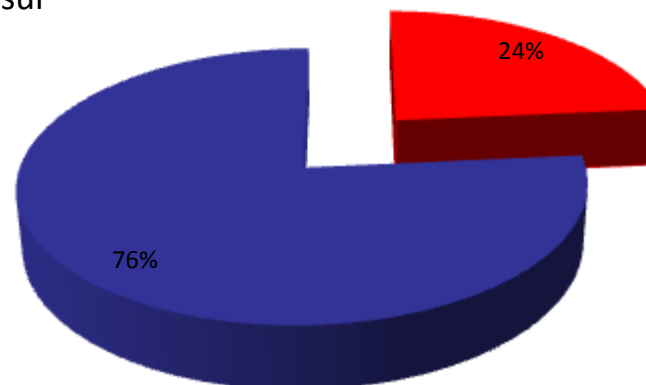
“KULDNE TUND”

Sündmuskohalt haiglasse

EMO-st osakonda/operatsioonile

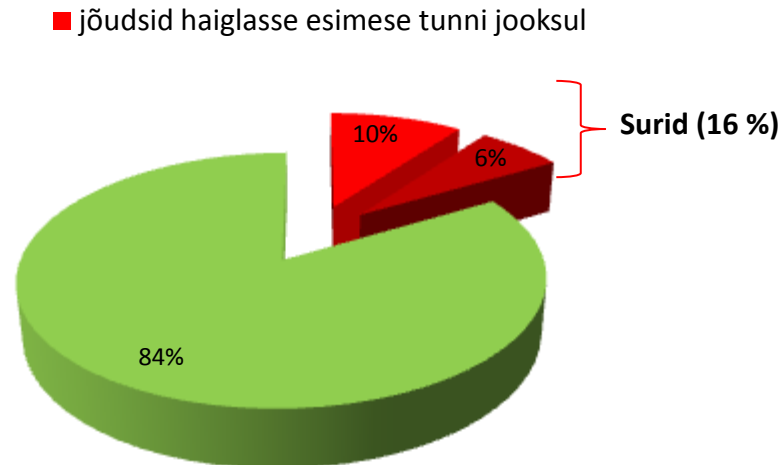
■ esimese tunni jooksul

PÕHJA-EESTI KOGEMUS

- 28 patsienti (16 %) suri, neist:
 - 61% jõudis sündmuskohalt haiglasse esimese tunni jooksul (10% pt.-de üldarvust)
 - 39% järgneva tunni jooksul osakonda/operatsioonituppa (6,5% pt.-de üldarvust)

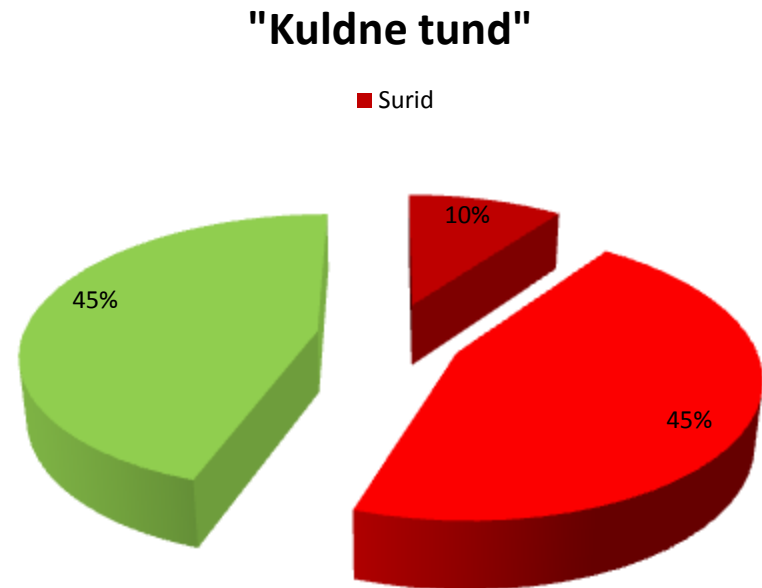
Elulemus

PREHOSPITAALNE "KULDNE TUND"

- HAIGLAEELNE ETAPP – sündmuskohalt haiglasse 60 minutiga

- 94 patsienti (55 %)
- Neist suri 17 patsienti (10 %)

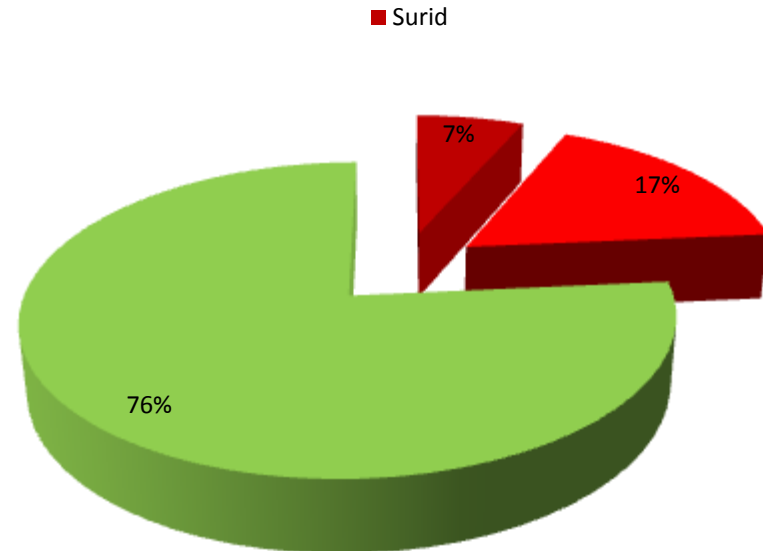

“KULDNE TUND” EMOs ?

- HAIGLAETAPP – EMOst operatsioonile/osakonda 60 minutiga

- 40 patsienti (24 %)
- Neist 11 patsienti suri (7 %)

"Kuldne tund" EMO-s

“KULDSE TUNNI” STANDARD?

- HAIGLAEELNE JA HAIGLAETAPP kokku 60 minutit
- Ükski patsient ei jõudnud sündmusest tunni aja jooksul operatsioonile ega hospitaliseerimiseni
- Selleks kulus keskmiselt **188 minutit**

“KULDNE TUND” – MÜÜT?

- Hospitliseerimise aeg ei korreleerunud suremusega vastavalt “kuldse tunni” standardile
- Mis siis määrab prognoosi?

ELULISED FUNKTSIOONID JA SUREMUS

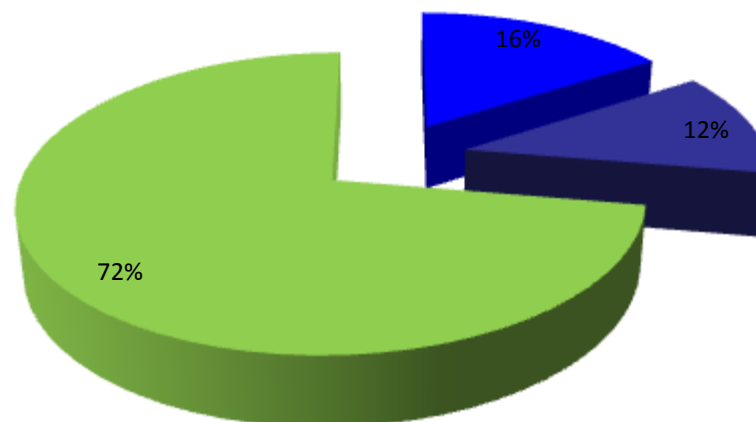
Šokis patsiendid

■ šokis - jäid ellu ■ šokis - surid

Koomas patsiendid (GKS < 8p)

■ jäid ellu ■ surid

KAHJUSTUS JA PROGNOOS

- RTS – Revised Trauma Score - elulemusnäitaja
- Hindab kolme füsioloogilist (elulist) parameetrit
 - KNS funktsioon – GKS
 - Vereringe – süstoolne arteriaalne vererõhk
 - Hingamisfunktsioon – hingamissagedus
- Ei arvesta **AJAFAKTORIT!**

Hinnang baseerub valdavalt esmasel kahjustusel

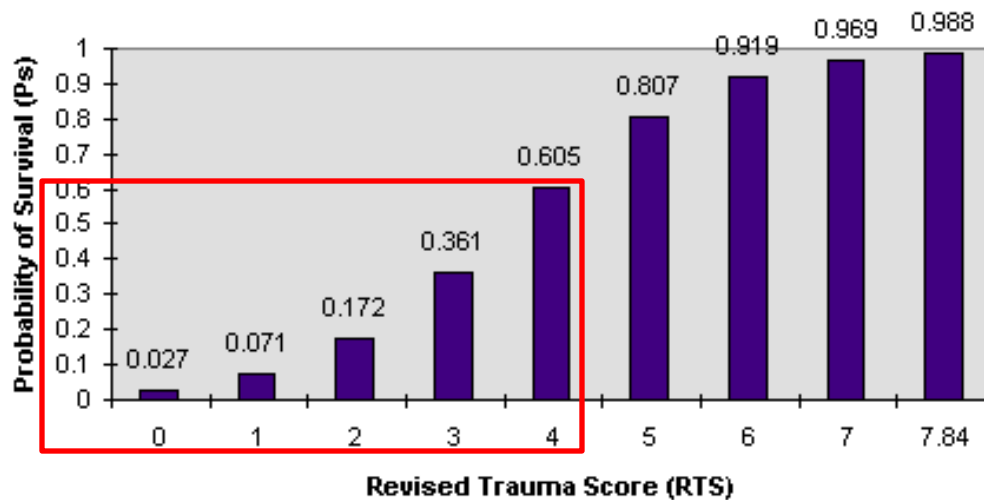
RTS ja prognoos

- Revised Trauma Score

$$\text{RTS} = 0.9368 \text{ GCS} + 0.7326 \text{ SBP} + 0.2908 \text{ RR}$$

Coded Value	GCS	SBP (mm Hg)	RR (breaths/min)
0	3	0	0
1	4-5	<50	<5
2	6-8	50-75	5-9
3	9-12	76-90	>30
4	13-15	>90	10-30

Survival Probability by Revised Trauma Score

RTS JA SUREMUS PÕHJA-EESTIS

- Hukkunute keskmine RTS oli 4,37
keskmine aeg sündmusest osakonda hospitaliseerimiseni/operatsioonini 154 min
- $RTS \leq 4$ oli 14 hukkunud patsiendil (80%)
- Ellujäänute keskmine RTS 7,08
keskmine aeg sündmusest osakonda hospitaliseerimiseni/operatsioonini 195 min

PATOFÜSIOLOOGIA

PROGNOSTILISED FAKTORID

- PRIMAARNE KAHJUSTUS
 - TRAUMA MEHCHANISM JA KESTUS
 - *ORGANI "SPETSIIFIKA" /VIGASTUSE REGIOON (KNS trauma vs vaagnatrauma)*
 - PATSIENDI VANUS
 - KAASUVAD PATOLOOGIAD
- SEKUNDAARNE KAHJUSTUS
 - **AE**G
 - KÄSITLUSE/RAVI TAKTIKA
 - PATSIENDI RESERVID

“KULDNE TUND”

SÜNDMUS

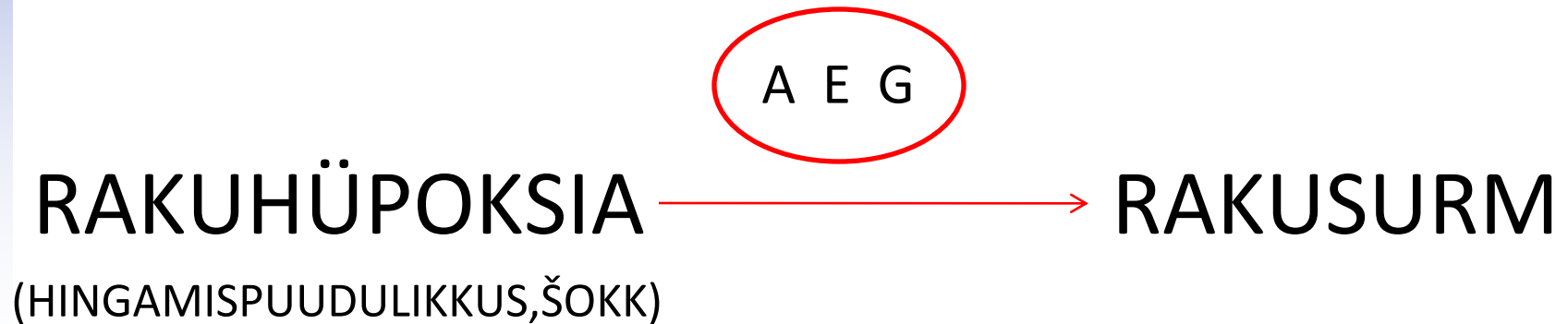
- ABI SAABUMINE
- TEGEVUS SÜNDMUSKOHAL
(!) +/- LISAABI?
- HAIGLA EMO-sse JÕUDMINE
(!) +/- ETTE INFORMEERIMINE
- TEGEVUS EMO-s

AEG!

“LÕPLIK” STABILISEERIMINE
(operatsioonituba/osakond)

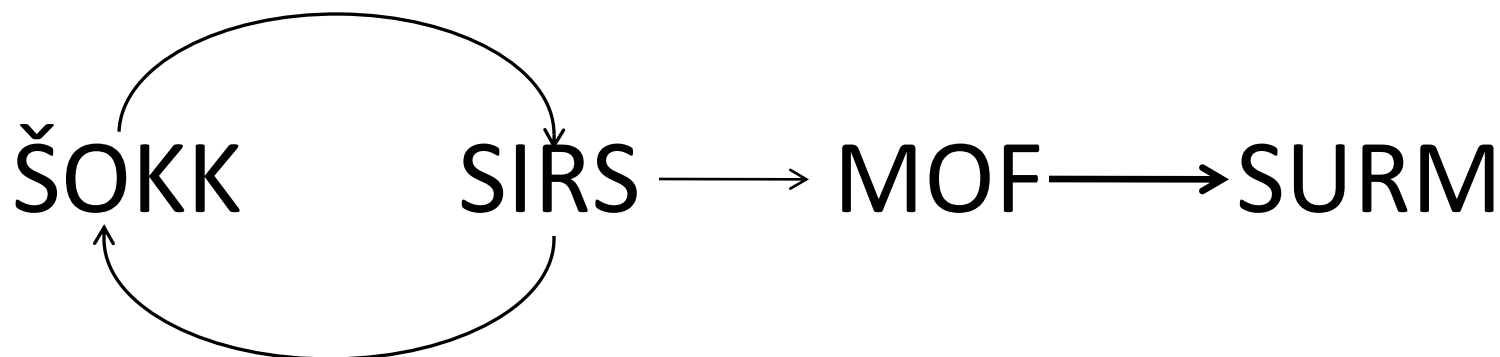
PATOFÜSIOLOOGIA

- SEKUNDAARNE KAHJUSTUS

PATOFÜSIOLOOGIA

- ŠOKK – peamine traumahaige surmapõhjus, mida on võimalik õige(aegse) raviga ära hoida või korrigeerida

PATOFÜSIOLOOGIA

- TRAUMAŠOKK on eeskätt HEMORRAAGILINE ŠOKK !
veritsus \longleftrightarrow hüpotermia \longleftrightarrow atsidoos
- Harvem neurogeenne või kardiogeenne
- Alles hilisemas faasis omandab traumašokk
kombineeritud patofüsioloogilise tähenduse:
verekaotus
hüpovoleemia
südamepuudulikkus
vasodilatatsioon

“PUNASE TRAUMA” PATSIENDI PROGNOOS

- PRIMAARNE KAHJUSTUS – ajast sõltumatu
ei saa mõjutada
- SEKUNDAARNE KAHJUSTUS – ajafaktor!
sõltub otseselt meie tegevusest

“KULDSE TUNNI” OLEMUS

- SEKUNDAARSE RAKUKAHJUSTUSE KUJUNEMISE AEG
- SUHTELINE AEG, kuna sekundaarne kahjustus on **multifaktoriaalne!**
- “KULDNE TUND” \neq 60 minutit

TÄNAN!

